

سوزن‌دوزی را به رسمیت نمی‌شناسند!

حداقل مشکل بیمه ما حل می‌شد. خداخیر امیریان یکی دیگر از تولیدکنندگان این هنر ایرانی صحبت‌های خانم گمشادزی را ادامه می‌دهد و می‌گوید: «دولت باید برای رفع انواع مشکلاتی که سر راه این هنر قرار گرفته کاری انجام دهد، ضمن این‌که مواد اولیه این هنر بسیار گران است و ایجاد شرکت‌های تعاونی روستایی و کارگاه‌های آموزشی و حمایت بیمه‌ای افراد و ایجاد نمایشگاه‌هایی جهت عرضه مستقیم محصولات به مردم موجب رواج و گسترش این محصول شود. متاسفانه میراث فرهنگی و گردشگری هیچ‌گونه برنامه و فعالیت مفیدی در راستای شناسایی هنر سوزن‌دوزی و حمایت از هنرمندان سوزن‌دوز نداشته؛ بلکه فعالیت آنان با صدور گواهینامه سوزن‌دوزی محدود شده در صورتی که صدور این گواهینامه هیچ کمکی به حال این وضعیت نابسامان نکرده است.»

آستین یک ماه آن هم با کمک چند نفر زمان می‌برد.

یعنی این قدر کار سخت و پرهزمتی است؟
بلی، برای یک عروسی یا تهیه یک لباس خوب و باکیفیت چند زن بلوچ مدت طولانی گرد هم می‌آیند تا لباس مورد نظر تهیه شود. ما وقتی دور هم جمع می‌شویم که کار قرار است سریع تر انجام شود.

معمولاً برای مراسم عروسی این اتفاق می‌افتد و گروهی دور هم جمع می‌شویم تا یک لباس تولید کنیم.

الان برای فروش مشکل دارید؟
بلی برای فروش مشکل داریم، اگر از ما بخرند زیر قیمت می‌خرند این در حالی است که این اثر یک اثر ملی و تاریخی است و نقش‌های آن از اجدادمان به ما به ارث رسیده است. ای کاش حداقل برای زنده ماندن هنر به صورت تضمینی از سوی نهادهای رسمی و دولتی خریداری یا

یعنی زنان، عمده صنعتگران و هنرمندان این هنر ایرانی هستند؟

بله، راستش را بخواهید در جنوب سیستان و بلوچستان کمبود امکانات داریم. همین مساله موجب بیکاری و مشکلات فراوان شده و هزینه زندگی را زیاد کرده است. برای همین زنان روستایی و عشایر جنوب برای کمک به سرپرستان خانواده به سراغ این هنر رفته و مشغول امرارمعاش و کمک به مخارج زندگی هستند.

نهادی هم شما را حمایت می‌کند؟

خیر، از سوی هیچ نهادی حمایت نمی‌شویم، اصلاً سوزن‌دوزی را به رسمیت نمی‌شناسند تا حمایت کنند.

آثار ما به فروش نمی‌رسد و به سختی اگر به فروش برسد هم به قیمت ناعادلانه و زیر قیمت مجبوریم بفروشیم. این کار حاصل دسترنج ماست، به‌طور مثال تولید یک زیچ

سوزن‌دوزی تنها یک هنر نیست، یک فرهنگ و آداب اجدادی است که از مادر به فرزند منتقل می‌شود و در بسیاری از شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان به عنوان یک سنت اجدادی به کودکان آموخته می‌شود. زرخاتون گمشادزی یکی از صنعتگران سوزن‌دوز بلوچ و از عشایر ساکن دهستان ناهوک از توابع شهرستان سراوان است. سراغ او رفتیم تا حرف‌های یکی از هنرمندان این صنعت را هم بشنویم.

از چه زمانی سوزن‌دوزی را شروع کردید؟

۵۸ سال دارم و از کودکی مشغول به این کار بودم. در شهرستان سراوان تمام زنان و دختران سوزن‌دوز از کودکی حدوداً شش سالگی توسط مادرانشان شروع به یادگیری سوزن‌دوزی می‌کنند و به نوعی مشغول به این کار می‌شوند. معمولاً نخ و مواد را مشتری تهیه می‌کند و برای او طرح و نقشی که می‌خواهد، می‌زنم.

درددل‌های يك کارآفرین

گویا صادرات هم دارید؟
بلی به خارج از استان هم ارسال می‌کنیم و برای جذب بازار در خارج از ایران هم فعال شدیم. چند وقت قبل به نمایشگاهی در مسقط عمان رفتم که اتفاقاً استقبال بسیار زیادی هم از این محصول شد. ای کاش دولت و مسؤولان از این هنر حمایت مستقیم و بیشتری می‌کردند تا تولیدات مان را به عنوان هنر اصیل فرهنگی و ایرانی به خارج از کشور صادر کنیم.

وضعیت درآمدی همکاران شما چطور است؟
در حال حاضر درآمدی که از راه سوزن‌دوزی عاید یک صنعتگر می‌شود، کفاف مخارج روزمره را نمی‌دهد چه برسد به پس‌انداز و بیمه که مساله بسیار مهمی است. ای کاش مسؤولان حداقل به این صنعت مثل یک صنعت هنری نگاه می‌کردند و مساله بیمه و سختی کار آن را پیگیری بودند.

که ضمن فعالیت خانه داری به ما هم کمک می‌کنند. ما نخ، سوزن و... را تهیه می‌کنیم و در اختیار آنها قرار می‌دهیم و آنها کار را برای ما تولید می‌کنند. گاهی نخ و سوزن جهت دوخت زیچ آستین و... را به دلیل ارزان بودن از پاکستان می‌خریم. هر چند این کشور در تولیدات بسیار بی‌کیفیت است. با این حال به سبب حساسیت بالا و این‌که می‌خواهیم کارمان بی‌نقض باشد سعی می‌کنیم نخ، سوزن و پارچه را از شهرهای تهران و کاشان تهیه کنیم و همین، قیمت تمام شده را بالا می‌برد. اما چون هستند مشتریانی که محصول ارزان بخواهند، مجبوریم از نخ و وسایل پاکستانی هم استفاده کنیم و همین مساله متاسفانه موجب می‌شود زحمت و ظرافت کار سوزن‌دوزان بی‌ارزش و دوخت آن زود خراب شود.

دیگران است.
سوزن‌دوزی هنر اصیل بلوچی است و من هم یک زن بلوچی هستم. هر چند این هنر در حال حاضر به محاق رفته و بسیاری به سبب فقر و نداری از راه سوزن‌دوزی امرارمعاش می‌کنند اما سوزن‌دوزی یک هنر اصیل است. سوزن‌دوزان به علت مدت زمان زیاد و دقت عمل بالا در دوخت از نظر وضعیت جسمانی از جمله بینایی، مهره‌های گردن و ستون فقرات صدمات جبران‌ناپذیری را متحمل می‌شوند که تاکنون سختی کار در بیمه و قانون کار لحاظ نشده است.

کمی درباره کارآفرینی‌تان توضیح دهید.

در حال حاضر در شرکت ما ۲۰۰ نفر فعالیت می‌کنند. روزانه ۱۰ نفر در کارگاه مشغول به سوزن‌دوزی هستند. ۲۰۰ نفر هم در خانه هستند

سمیه ایرنگانی، مدیرعامل اولین شرکت سوزن‌دوزی ایران است که با نام شرکت تعاونی باغ بهار ایرانشهر به تولید محصولات سوزن‌دوزی مشغول است. او یکی از زنان تولیدکننده این هنر فاخر ایرانی است که برای ده‌ها نفر به‌طور مستقیم و غیر مستقیم کارآفرینی کرده است. به سراغش رفتیم تا با وی از چرایی تشکیل این شرکت و هنر سوزن‌دوزی صحبت کنیم.

از کی با این هنر آشنا شدید؟

هنر سوزن‌دوزی را از مادرم آموختم و این هنر پشت در پشت به ما به ارث رسیده است. حدوداً ۱۲ سال است که در زمینه سوزن‌دوزی به‌طور مستقیم فعالیت می‌کنم و تنها هدفم از راه‌اندازی این شرکت تعاونی ایجاد اشتغال و معرفی فرهنگ و رسوم مردم این خطه به

ابزار کار سوزن‌دوزان چیست؟

ابزارهای ساده و ابتدایی سوزن‌دوزی عبارتند از سوزن، کاموا (نخ‌های ابریشمی و پنبه‌ای) انگشتانه و قیچی سوزن که در گویش محلی به آن سوچن می‌گویند و نقش مهمی در سوزن‌دوزی ایفا می‌کند. اندازه و نوع آن هم به نوع کار دوخت و پارچه بستگی دارد و از آنجا که نقش‌ها بهم تفاوت دارند سعی می‌شود ابزار کار با نوع کار هماهنگی لازم داشته باشد. زنان بلوچ برای انواع دوخت‌ها از سوزن‌های نازک و کلفت استفاده می‌کنند که به ظرافت نوع دوخت و نقشی که می‌خواهند پیاده کنند بستگی دارد و هرچه سوزن نازک‌تر باشد به ظرافت کار کمک می‌کند. قیچی یا مقراض و انگشتانه یا شستی یا همان دستکله نیز ابزارهای دیگر این هنر است. انگشتانه که جنس فلزی دارد برای محافظت انگشت به کار می‌رود.

استادان برجسته این صنعت با فقر و نداری دست‌وپنجه نرم می‌کنند که نمونه بارز آن استاد پراوازه هنر سوزن‌دوزی ایران مهتاب نوروزی در شهرستان بمپور بود که سال ۹۱ در ۷۸ سالگی در شرایط نامناسب اقتصادی درگذشت. سایر استادان از جمله شهناز ایرنگانی، زرخاتون ایرنگانی، جمالی خالق‌زاده و زیتون کدخدایی که محصولات و آثار تولیدی آنان بسیار مشهور است هم حال و روزی بهتری ندارند.